

George Orwell – författaren som levde i ständig ohälsa

I rum 65 på University College Hospital i London avled författaren George Orwell 46 år gammal några timmar efter midnatt den 21 januari 1950. En artär i lungväggarna brast, vilket ledde till en akut lungblödning. Oförmögen att ringa på sjuksköterskan dog han ensam på rummet. På dödsattesten angavs lungtuberkulos som dödsorsak [1].

George Orwell föddes som Eric Blair den 25 juni 1903 i Bengalen i dåvarande Brittiska Indien. När hans författarbana startade i början av 1930-talet tog han namnet George Orwell. Genom namnbytet ville han både skydda [2] och distansera sig [3] från sin ursprungsfamilj. Fortsättningsvis kommer jag endast att använda namnet Orwell.

Fadern Richard Blair var en lägre kolonialtjänsteman på opiumavdelningen inom Indiens regering. Modern Ida flyttade med Orwell och hans fem år äldre syster Marjorie till staden Henley-on-Thames i England 1904. Fadern återförenade sig 1912 definitivt med familjen i England (en kortare visit gjorde han till familjen 1907). Modern födde 1908 en flicka, Avril. Orwell hade ända från barndomen en känsla av att vara en ensam outsider [4].

Från sin mors sida ärvde Orwell en känslighet för lunginfektioner. Redan vid 18 månaders ålder konstaterades en bronkit. Mot slutet av sitt liv angav Orwell att han som barn hade defekta bronkialtuber

och en då odiagnostiserad tuberkulös lesion i en lunga [3].

Orwell studerade 1911–16 vid internatskolan St Cyprian's i Eastbourne, dit han fick komma på en reducerad avgift, vilket bidrog till känslan av utanförskap. Han besvärades av sängvätning och bestraffades med stryk. De kroniska luftvägsbesvären med hosta och flåsningar betraktades från skolan som inbillning eller som en moralisk defekt orsakad av överätning. Upplevelserna av detta gjorde livslånga känslomässiga avtryck hos honom, vilket framkommer i essän »Such, such were the joys« [5].

Orwell kom till Eton 1917 och studerade där i fyra och ett halvt år. Han var inte särskilt flitig och gick inte vidare till universitetet [6]. Två gånger under Eton-vistelsen insjuknade han i lunginflammation [3]. Under denna tid inledde han också sina amatörvandringar.

Orwell tjänstgjorde under fem år som polis i Burma och insåg där maktens korrupperande inverkan. För att upprätthålla lag och ordning använde han även själv brutala metoder. Han slog burmesiska tjänare och fångar och kom att hata sig själv för vad han blivit [1].

Han hade problem med luftvägarna och ådrog sig i slutet av sin Burma-vistelse också denguefeber. Romanen »Dagar i Burma« [7] har sin upprinnelse i minnen från denna tid.

I ARBETE

George Orwell vid skrivmaskinen i sin bostad i Canonbury, vintern 1945.

MANUS

Det framtida skräck-samhällets beryktade valspråk från manuskriptet till »1984«

BOKOMSLAG

»Nere för räkning i Paris och London«, kom 1933.

»1984«, kom 1938.

»Djurens gård«, kom 1945.

POLISSKOLAN
Orwell står som tredje man från vänster på denna bild av elever vid »Mandalay Police Training School«. Året är 1923.

PAPPAN
George Orwell var en hängiven pappa till adoptivsonen Richard. Han blev snart ensam ansvarig för att ta hand om pojken.

Åter i England fortsatte Orwell sina vandringar. Han följde i Jack Londons fotspår till East End i London [8]. Trots att det var vinter klädde han sig i luggslitna kläder och bar inte någon överrock. En infekterad fot stoppade inte hans vandrande.

Han begav sig sedan till Paris och levde där under nästan två års tid. Han arbetade bland annat som diskare på restaurang.

Under två veckor i mars 1929 vårdades han för influensa, eventuellt lunginflammation, på ett fattigsjukhus (Hôpital Cochin) i Paris. Han hade också hostat blod. Ett sputumtest var negativt, och även om tuberkulos inte kunde diagnostiseras är det möjligt att han redan hade ådragit sig denna sjukdom [1]. På Hôpital Cochin var Orwell inte bara en besökare till de utstötta och hemlösa utan även en bland de fattiga utan någon uppbackning bakåt [9]. I essän »Hur de fattiga dör« [10] beskrivs de omänskliga och ohygieniska förhållandena som rådde på sjukhuset. Vidare framkommer att sjukhusvistelsen fick honom att återuppleva skräckfyllda minnen från barndomen då en sköterska hade läst Alfred Tennynsons dikt »I barnsjukhuset« högt för honom. Avskyn för sjukhus var så stor att han vid 35 års ålder talade om för sin hustru att sjukhus var institutioner uppfunna för mord [1].

Efter hemkomsten till England i slutet av 1929 återtog Orwell sitt vandrande, bland annat för att komma över rädslan för smuts och svett och för att se hur långt han kunde driva sig själv [11]. Orwell ville också uppleva insidan av en polisstation. Han drack sig berusad på fem pint öl och en halvflaska whisky en lördag strax före jul och tillbringade under det falska namnet Edward Burton en dag och två

nätter på en polisstation i East End. Händelsen beskrivs i essän »I finkan« [12]. Orwell publicerade boken »Nere för räkning i Paris och London« [13] rörande sina erfarenheter från Paris och London.

HUSTRUN
Orwells första fru hette Eileen O'Shaughnessy. Hon avbröt sin karriär som psykolog för ett liv med författaren.

I december 1933, efter att ha åkt motorcykel utan överrock, insjuknade Orwell i lunginflammation och vårdades under två veckor på Uxbridge Cottage Hospital.

Våren 1936 besökte han de svårt depressionsdrabbade industriområdena i norra England, där det rådde massarbetslöshet och lågkonjunktur. Upplevelserna bidrog till att han blev socialist och skrev reportageboken »Vägen till Wigan Pier« [14].

Orwell gifte sig i juni 1936 med den två år yngre Eileen O'Shaughnessy, som studerade pedagogisk psykologi. Paret bosatte sig i ett primitivt hus i den isolerade byn Wallington mitt ute på landet i Hertfordshire. Man hade getter och höns och drev en liten bybutik i bottenvåningen. De första månaderna i Wallington betraktade många av Orwells vänner som de lyckligaste i hans liv [4].

En anledning till uteliggarnlivet i Paris och London var att sona den skuld han bar på grund av den bestraffarroll han hade utövat som kolonialpolis i Burma [1, 4]. Skuld känslorna bidrog också till hans deltagande i det spanska inbördeskriget. På väg till inbördeskriget mötte han i Paris i slutet av 1936 författaren Henry Miller och berättade för denne att i Spanien stod en monumental kamp för de mänskliga rättigheterna och att han inte kunde smita från sitt ansvar [1]. Han anslöt sig till POUM – ett litet spanskt revolutionärt parti. I dokumentärromanen »Hyllning till Katalonien« [15] berättar han om sina upplevelser vid den republikanska fronten.

Orwell sjukhusvårdades tio dagar för blodförgift-

ning i en hand. Han led av de kalla spanska nätterna och hade återkommande bronkiter. I maj 1937 blev han skjuten i halsen av en krypskytt och kom till ett militärsjukhus i Tarragona för att sedan förflyttas till ett sanatorium utanför Barcelona. Kulan hade passerat mellan luftstrupen och karotisartären [11]. Först befarades att han permanent hade förlorat sin röst [1,3]. Elektroterapi rekommenderades för den nervskada som uppstått. Röstens återkom gradvis men hade mist sin kraft [1, 11].

Orwell återvände med hustrun Eileen till Wallington. I mars 1938 spottade han blod och vårdades på sanatoriet Preston Hall i Aylesford i nästan ett halvår. Behandlingen bestod av vila samt injektioner med vitaminer och kalcium. Röntgen visade bronkiektasier på vänster lunga och icke-specifik fibros på höger lunga. Den medicinska rapporten bekräftade diagnosen tuberkulos [1, 3].

Tillsammans med Eileen åkte Orwell efter sanatorievistelsen till Marocko på ett halvår. Det heta torra klimatet besvärade hans lungor [3], och han blev sängliggande i tio dagar [2]. Han skrev romanen »Snappa efter luft« [16] – i vilken det kommande världskriget kan anas. Bokens titel kan syfta på att Orwell åkte till Nordafrika i ett fåfängt försök att bota sin lungsjukdom [17].

Orwell reste tillbaka till Wallington medan Eileen arbetade i London, och paret träffades på helgerna. De närmaste åren tillhörde de svartaste perioderna i hans liv. Han tjänade inte mycket på sitt arbete som journalist men på våren 1941 anställdes han på BBC med en bra lön, och penningproblemen var lösta [1,3]. På senhösten 1943 blev han litterär redaktör på Tribune och fick en egen kolumn i tidningen.

Vid ett besök i föräldrahemmet i Southwold i april 1939 insjuknade han i influensa och remitterades till den excentriska lungspecialisten Herbert Morlock. Denne sade till Orwell att han inte skulle oroa sig för att hosta blod, det kunde till och med vara bra för honom [1].

Orwell hade en märklig attityd till kvinnor. Hans antifeminism härstammade sannolikt från tidig barndom [1]. Mot sin hustru betedde han sig ibland svekfullt. I Marocko bad han Eileen att bara en enda gång få en av de vackra arabflickorna. Eileen gick med på det, och han fick sin arabflicka. Om det var sanning eller fantasi spelar egentligen ingen roll [4]. Han hade också andra kvinnoaffärer under äktenskapet [1, 11].

GÖMSTÄLLE
I huset Barnhill på ön Jura utanför skotska kusten skrev Orwell framtid dystopian »1984«.

Efter åtta år hade paret inte fått några barn. Huruvida Orwell var steril, som han själv angav, vet vi inte [11]. I en vetenskaplig artikel anges att om Orwell var steril skulle en orsak till ofruktbarheten kunna vara en tuberkulös bitestikelinflammation [18]. 1944 adopterade paret Orwell en son, Richard.

Imitten av februari 1945 blev Orwell krigskorrespondent och skrev rapporter om kriget från Paris, Cologne med flera ställen. Han sökte upp författaren Ernest Hemingway på hotell Ritz i Paris och kände sig rädd för att kommunisterna skulle avrätta honom. Han lånade därför en pistol av Hemingway [1, 3]. Ett par av Orwells levnadstecknare kallar hans tillstånd för paranoia [1, 11] – ett tillstånd som intensifierades efter publiceringen av boken »Djurens gård« [1, 19].

I slutet av mars vårdades han under några dagar för sin lungsjukdom på ett militärsjukhus i Cologne. Samtidigt togs Eileen in på ett sjukhus i Newcastle för hysterektomi på grund av tumörer i livmodern. Hon dog dock redan då hon sövdes. Det måste ha funnits mycket skuld blandat med sorg hos Orwell efter hustruns död. Trots att han inte varit henne trogen hade hon älskat honom djupt [1].

Orwell hade nu ensam ansvaret för Richard och anställde en hushållerska som hjälp. Mellan åren 1944 och 1948 bodde Orwell, med långa avbrott för vistelser på sjukhus eller på Jura (se nedan), i London i en obekvämlägenhet där taket läckte, murbruket flagnade och rören sprack [3]. I februari 1946 fick han en lungblödning och blev sängliggande i två veckor. Hans hushållerska, som inte kände till hans tuberkulos, ville kalla på läkare, men han vägrade [1, 3, 4]. I slutet av Orwells sjukdomsperiod fick Richard en förkylning, och en läkare tillkallades för sonens skull. Sedan läkaren undersökt sonen tog han en snabb titt på den sjuke mannen. Orwell, som knappast sa någonting om sin tuberkulos och lungblödning, fick diagnosen gastrit [2].

Den politiska satiren »Djurens gård« [19] kom ut 1945. Berättelsen handlar om djurens uppror med anspelning på den ryska revolutionen. Striden mellan grisarna Napoleon och Snöboll representerar kampen mellan Stalin och Trotskij [6]. Hästen Boxer med sin enorma arbetsförmåga liknar i mycket Orwell själv. Boxer arbetade sig bokstavligen till döds och fick som Orwell en lungblödning.

Orwell hade i många år längtat till ögruppen Hebriderna på Skottlands västkust. Han hyrde på ön

PÖRTRÄTT
Författaren till »1984« fotograferad ungefär samtidigt som boken kom ut.

HEMMA

Kaffe och
cigaretter –
ständigt till
hands i för-
fattarlyan.

Foto: Vernon
Richards

SJUKHUSET

På fattigsjuk-
huset Hôpital
Cochin vårda-
des Orwell för
en »liten förkyl-
ning« år 1929.
Här fick han för
första gången
en föraning om
sin egen död.

Jura ett hus (Barnhill) – ett betydligt större men lika primitivt hus som i Wallington. Han tyckte att Jura erbjöd en tvåårig pojke frisk luft, bra mat och obegränsat utrymme [11]. På Jura vistades Orwell sex månader per år 1946, 1947 och 1948, och om han hade fått en lungblödning på Jura hade han sannolikt avlidit. När sonen Richard fick ett gapande sår i pannan tog det dem sex timmar att komma till en doktor [3].

På Jura fick Orwell för sig att kommunisterna spionerade på honom och att människor öppnade hans post [3].

Romanen »1984« [20], som blev författarens sista, skrevs på Jura. Den är en otäck framtidsvision som fångar tendenserna i de totalitära regimerna. I detta syfte används förvrängningar och utarmningar av språket med nyspråk och dubbeltänk av typ »Krig är fred«. Även i »1984« finns beskrivningar av Orwell själv, då exempelvis hjälten Winston Smith gråter vid åsynen av sin egen torterade och utmärglade kropp.

I oktober 1947 insjuknade Orwell i lunginflammation på Jura. Sängliggande fullbordade han manuskriptet till »1984« på en månad. I december tillkallades en specialist från Glasgow, som ställde diagnosen tuberkulos på vänster lunga. Orwell oroade sig för Richard, såg till att denne lungröntgades, att mjölken kokades och att en tbc-testad ko inköptes [1].

I slutet av december lades Orwell in på Hairmyres sjukhus i East Kilbride en bit från Glasgow. Den medicinska bedömningen var att han hade en fibrotisk tuberkulos [1].

En smärre operation gjordes. Med ett par tänger vreds nervus phrenicus om så att den förlamades. Diafragman paralyserades i 3–6 månader innan nerven återhämtade sig. Luft pumpades in i buken (upprepades varje vecka). Diafragman pressades upp och lungorna »kollapsade« (konstgjord pneumoperitoneum) [1, 3, 18]. Denna behandling liksom Orwells erfarenheter av bronkoskopiundersökning influerade tortyrscenerna i »1984« [3].

Streptomycin rekvirerades från USA, och Orwell påbörjade i februari 1948 denna medicinering. Effekten blev positiv, men han fick efter en tid en svår men sällsynt biverkan (toxisk epidermal nekrolys) [18], som försvann då streptomycin sattes ut [1].

Åter på Jura skrev han under hösten 1948 ut slutversionen av »1984« på maskin. Detta blev katastrofalt för hälsan [3, 4].

Från januari 1949 vårdades han på sanatoriet

GRAVSTEN

Den icke-troende
Eric Arthur
Blair, alias för-
fattaren George
Orwell, begravdes
i vigd jord,
trots allt, på
kyrkogården
Sutton
Courtenay.

Cotswold i Cranham i södra England. Han erhöll åter streptomycin, men en enda dos gav honom svåra allergiska biverkningar, och medicinen sattes ut [2-4, 11]. Han medicinerades också med PAS (paraaminosalicylsyra), som tycktes hjälpa så att febern sjönk och aptiten ökade [1].

Orwell var rökare och hade som vana att rulla sina egna cigaretter från tobaken Nosegay Black Shag. Han fortsatte att röka trots att han var dålig i sin tuberkulos. Några läkare tyckte rökning var bra då hostan kunde hjälpa till att få upp slemmet [3]. Först fem år efter författarens död avslöjade forskningen hur skadlig rökning var för lungorna [1].

I september 1949 överfördes Orwell till University College Hospital i London i ett tillstånd för vilket det inte fanns någon medicinsk behandling utan endast vila och omvårdnad [3].

På sjukhuset gifte han den 13 oktober om sig med den 15 år yngre Sonia Brownell, som stått modell för Julia i »1984« [3, 4] och också lånat drag till den vackra vita märren Mollie i »Djurens gård« [3]. Själv trodde Orwell att giftermålet skulle kunna förlänga hans liv [4]. Nu avled han drygt tre månader efter vigseln.

Orwells personlighet innehåller motsägelsefulla drag. Han avskydde våld men tjänstgjorde som soldat, han var lyckligt gift men ingen fullgod äkta man [4]. Det fanns tecken på paranoia och självhat hos honom [1, 11].

Från barndomen levde han med lungproblem som utvecklades till en dödlig lungtuberkulos, detta genom ett hälsovådligt liv i kalla fuktiga miljöer med primitiva boenden och otillräcklig klädsel. Litteratur och politik var hans stora intressen. Han skrev ett flertal läsvärda författarporträtt. Han sa, när han såg tillbaka på sitt författarskap, att det undantagslöst var när han saknade ett politiskt syfte som han skrev livlösa böcker [21].

I romanerna »Djurens gård« och »1984« avslöjade han det politiska maktspråket med ordförvrängningar, dubbeltänk och nyspråk – ett politiskt makt-språk som numera blivit allt vanligare. I egna debattartiklar anknyter jag ibland till Orwell. Fortfarande snart 60 år efter författarens död lever hans författarskap i hög grad.

Jan Halldin

leg läkare, med dr

jan.halldin@gmail.com

LÄS MER Fullständig referenslista
<http://ltarkiv.lakartidningen.se>